

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม จำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับวิถีชีวิตแบบเร่งรีบและต้องการความสะดวกสบายทำให้มีรูปแบบการบริโภคที่ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยมากขึ้น นอกจากปัจจัยที่กล่าวข้างต้นแล้ว การขาดความรู้และความตระหนักในปัญหาขยะมูลฝอย การขาดกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจรก็เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ปัญหาขยะยังคงทวีความรุนแรงมากขึ้นคือนอกจากจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อด้านสังคมตามมา เช่นการเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนในเรื่องของการจัดการขยะ

ที่ผ่านมาถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีนโยบายและแผนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขยะแต่ก็เป็นที่ยังคงมี ปัญหาด้านขยะ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการที่ปัญหาต่างๆ ยังคงเกิดขึ้นนั้น อาจเป็นเพราะมีปัญหาในด้านการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่ยังขาดการบูรณาการ ไม่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน หรือเป็นเพราะขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนในท้องถิ่น รวมถึงการจัดการแก้ปัญหาและการพัฒนาไม่ตอบสนองต่อความเป็นจริง

การแก้ปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบระยะยาว เป็นการทำงานที่ให้ชุมชนหรือท้องถิ่นสร้างความสำนึกการมีส่วนร่วมและการพัฒนาแบบพึ่งตนเองบนแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยต้องเริ่มจากรากฐาน คือ การพัฒนาคน เพื่อให้คนเกิดทักษะกระบวนการเรียนรู้ในตนเองดังนั้นความรู้ในตัวบุคคลจึงกลายเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยความรู้ส่วนใหญ่ในโลกกว่าร้อยละ 80 เป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวบุคคล (วิจารณ์ พานิช, 2540) ซึ่งความรู้ดังกล่าวเป็นความรู้ที่สะสมผ่านประสบการณ์และการเรียนรู้ต่างๆ มากมาย การจัดการความรู้จึงเป็นวิธีหนึ่งที่สำคัญในการสร้างองค์ความรู้ พัฒนาการเรียนรู้ของคนในชุมชนโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันและความรู้ต่างๆ จะสามารถถ่ายทอดและปรับปรุงใช้สำหรับผู้อื่นและต่อยอดความรู้เดิมต่อไป ซึ่งแนวทางพัฒนานี้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - 2554) มุ่งพัฒนาสู่ "สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน" (green and happiness society) ภายใต้แนวปฏิบัติของ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยให้คนเป็นศูนย์กลางต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ 8 และ 9 โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในช่วงแผนฯ 10 คือ การบริโภคและการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในบริบท

ไทย ซึ่งได้กำหนดแนวทางสำคัญ 4 ประการ ประกอบด้วย การปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริโภคของผู้บริโภค การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรของภาคการผลิตและการบริการ การส่งเสริมกลไกการตลาดและการจัดการองค์ความรู้ และการปกป้องและรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ พร้อมทั้งเสนอแนวทางบทบาทของภาคีการพัฒนาไกลไกลการขับเคลื่อน รวมทั้งการติดตามประเมินผลเพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และในแผนพัฒนา ฯ ดังกล่าวยังคงเน้นการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา หนึ่งในยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้สมัยใหม่ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศ ทุกสังคมจะต้องมีความสามารถนำความรู้มาสร้างนวัตกรรม

องค์การบริหารส่วนตำบลบางนางลี่ ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ระยะห่างจากอำเภออัมพวา ประมาณ 6 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 5.58 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,488 ไร่ เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำลำคลองกระจายทั่วพื้นที่ทำให้เหมาะแก่การเกษตรเนื่องจากมีความชุ่มชื้นอยู่เสมอ ส่งผลให้ ประชาชนตำบลบางนางลี่ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำสวนมะพร้าว ส้มโอ ลิ้นจี่ กล้วย จากการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาได้เข้าไปศึกษาวิจัยในช่วงที่ผ่านมาพบว่าชุมชนดังกล่าวประสบปัญหาที่สำคัญคือปัญหาขยะ ทั้งที่เกิดจากดำเนินชีวิตปกติของชุมชน และเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวา และขยายไปสู่ชุมชนใกล้เคียง จากการที่ได้เข้าไปสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ ได้เสนอความต้องการในการแก้ปัญหาในหลายรูปแบบ จากข้อมูลดังกล่าววิธีการแก้ปัญหาขยะและวัสดุเหลือใช้ที่น่าจะพิจารณาเป็นอันดับแรกคือการนำขยะและวัสดุเหลือใช้มาทำอินทรีย์สารเพื่อการเกษตร ด้วยเหตุผลสำคัญหลายประการแต่ที่สำคัญที่สุดคือ ประชาชนในชุมชนจะได้ผลประโยชน์จากรูปแบบนี้มาก เพราะสมาชิกของชุมชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่ต้องพึ่งพาปุ๋ยในการเพาะปลูก ซึ่งนอกจากประสิทธิผลด้านการจัดการขยะแล้วยังส่งผลดีต่อการทำเกษตรในพื้นที่ก่อให้เกิดการผลิตอาหารที่ปลอดภัยไม่ต้องใช้สารเคมีในการผลิตซึ่งเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของประเทศไทย และสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะมูลฝอย และการกำจัดขยะมูลฝอยภายในตำบล โดยเพิ่มมูลค่า และพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดเก็บขยะมูลฝอย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นโครงการวิจัยเพื่อศึกษาการผลิตอินทรีย์สารเพื่อการเกษตรจากขยะและวัสดุเหลือใช้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางนางลี่ จึงเกิดขึ้นเพื่อใช้เป็นต้นแบบในการดำเนินงานของชุมชน บนพื้นฐานของความรู้ ความพอเพียง และการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อแก้ปัญหาขยะอย่างยั่งยืน และนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน และระดับประเทศจนสำเร็จสู่เป้าหมาย “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน”

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาปัญหาขยะในเขตตำบลบางนางลี่
- 1.2.2 เพื่อศึกษาความต้องการของชุมชนในการจัดการปัญหาขยะในเขตตำบลบางนางลี่
- 1.2.3 เพื่อวิเคราะห์การจัดการขยะของชุมชนในเขตตำบลบางนางลี่
- 1.2.4 รูปแบบ วิธีการในการแก้ปัญหาขยะโดยการผลิตอินทรีย์สารเพื่อการเกษตร โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาขยะโดยการผลิตอินทรีย์สารเพื่อการเกษตรของชุมชนบางนางลี่ จ.สมุทรสงคราม ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาโดยแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1.3.1 ด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาเพื่อหารูปแบบ วิธีการ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาขยะโดยการผลิตอินทรีย์สารเพื่อการเกษตร โดยรวบรวมข้อมูล ปัญหาขยะ ปริมาณและประเภทขยะ และความต้องการของชุมชนในการจัดการปัญหาขยะ และวิเคราะห์การจัดการขยะของชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางนางลี่

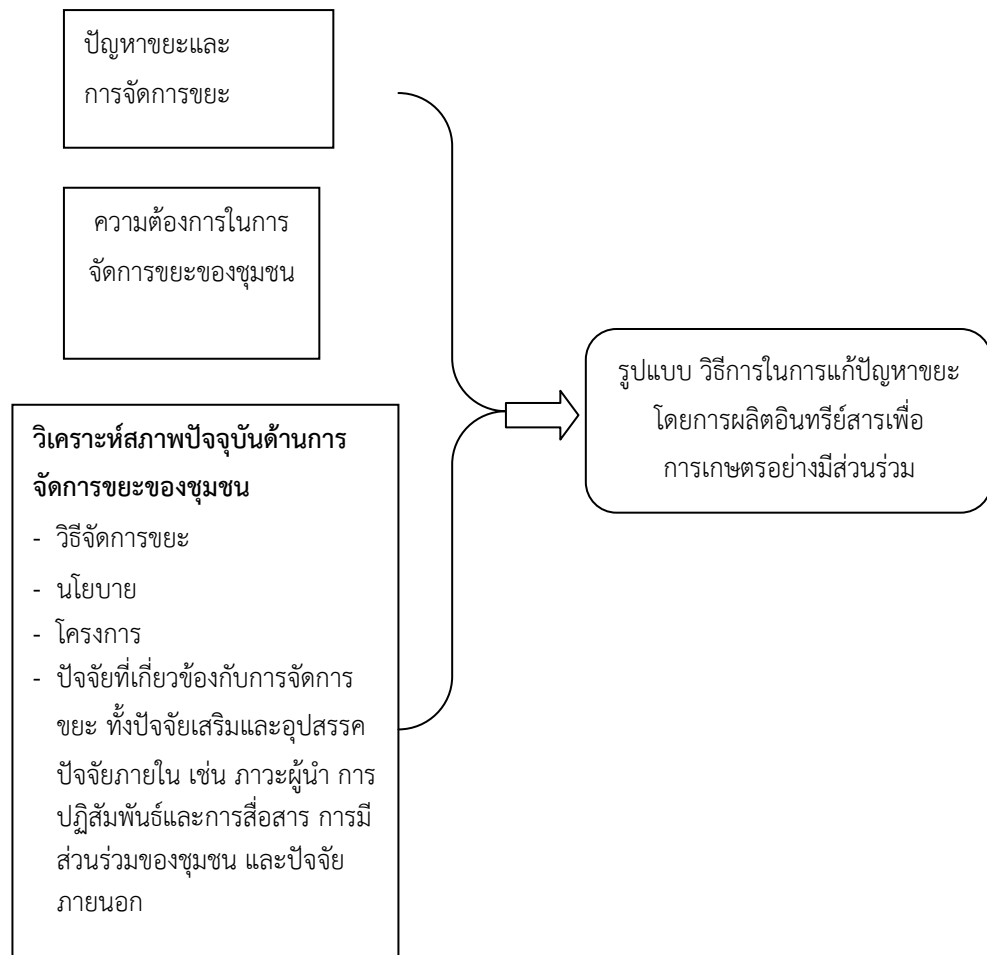
1.3.2 ด้านพื้นที่ เป็นพื้นที่ชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางนางลี่ที่มีความสนใจและมีความพร้อมที่จะเป็นหมู่บ้านต้นแบบของการผลิตอินทรีย์สารเพื่อการเกษตรจากขยะและวัสดุเหลือใช้ ซึ่งจากการประเมินสถานะชุมชนอย่างเร่งด่วนพบว่าพื้นที่ที่มีความเหมาะสมคือ หมู่ที่ 2 หมู่บ้านคลองเป้ง ตำบลบางนางลี่ อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากร คือ หัวหน้าครัวเรือนแต่ละครัวเรือนในพื้นที่ หมู่ที่ 2 หมู่บ้านคลองเป้ง ตำบลบางนางลี่ อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 118 คน

1.3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาศึกษาและเก็บข้อมูลในการดำเนินการวิจัย เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม - เดือนตุลาคม พ.ศ. 2554

1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกรอบแนวคิดดังนี้

1.5 แผนการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้วางแผนการดำเนินงาน ดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 แผนการดำเนินงานวิจัย

กิจกรรม	ปี พ.ศ. 2554						
	ม.ค- เม.ย	พ.ค	มิ.ย	ก.ค	ส.ค	ก.ย	ต.ค
1. ลงพื้นที่สำรวจความต้องการ และนำมากำหนด หัวข้อการ วิจัย	←→						
2. รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ทั้งแนวคิด ทฤษฎี และข้อมูล พื้นที่ที่ศึกษา	←→						
3. ประเมินสภาวะชุมชนอย่าง เร่งด่วน (RRA)			←→				
4. วางแผนการในการดำเนินการ ปฏิบัติภาคสนาม			←→				
5. ดำเนินการปฏิบัติภาคสนาม			←→				
6. วิเคราะห์และสรุปผลการ ดำเนินงานพร้อมจัดทำรูปเล่ม					←→		←→
7. ส่งรูปเล่มโครงการฉบับสมบูรณ์							←→

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่นสำนักงานจังหวัด สามารถนำผลจากการศึกษาที่ได้ไปใช้
เป็นแนวทางหรือ กลยุทธ์ในการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับชุมชน และยังสามารถ
นำไปปรับใช้กับชุมชนอื่นๆ ตามความเหมาะสม ส่งผลให้เกิดผลสำเร็จในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม
อย่างยั่งยืน